

CZU: 341.231.14

PROTECȚIA DREPTURILOR ȘI LIBERTĂȚILOR OMULUI ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ

Ludmila GUȘTIUC,

*doctorandă, asistent universitar,
Catedra „Drept public, securitate a frontierei, migrație și azil”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI
ORCID: 0000-0002-8516-4949*

Alina TOCARCIUC,

*studentă, Facultatea drept, administrație, ordine și securitate publică
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI
ORCID: 0009-0007-8152-0057*

Sabina TOCARCIUC,

*studentă, Facultatea drept, administrație, ordine și securitate publică
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI
ORCID: 0009-0002-7325-2463*

Rezumat

Uniunea Europeană s-a consolidat de-a lungul timpului, ca un spațiu de cooperare și integrare, având la bază respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Alături de democrație, statul de drept și respectarea diversității, drepturile și libertățile fundamentale ale omului constituie un pilon central al construcției europene, fiind înscrise în valorile de bază ale Uniunii. Uniunea Europeană este axată pe protecția individului, dezvoltând un sistem complex de norme și mecanisme care asigură respectarea drepturilor fundamentale. Eforturile Uniunii Europene de a proteja drepturile și libertățile fundamentale se bazează pe o combinație de instrumente juridice, cum ar fi Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene și pe instituții dedicate, precum Curtea de Justiție a Uniunii Europene și Agenția pentru Drepturi Fundamentale. Acestea funcționează pentru a preveni, monitoriza și sancționa eventualele încălcări ale drepturilor fundamentale.

Cuvinte-cheie: protecție, Uniunea Europeană, drepturile omului, libertăți, instituție, principii.

Summary

The European Union has strengthened over time, as a space of coopera-

tion and integration, based on respect for fundamental human rights and freedoms. Along with democracy, the rule of law and respect for diversity, fundamental human rights and freedoms constitute a central pillar of the European construction, being inscribed in the basic values of the Union. The European Union is focused on the protection of the individual, developing a complex system of rules and mechanisms that ensure respect for fundamental rights. The European Union's efforts to protect fundamental rights and freedoms are based on a combination of legal instruments such as the Charter of Fundamental Rights of the European Union and dedicated institutions such as the Court of Justice of the European Union and the Agency for Fundamental Rights. They work to prevent, monitor and sanction potential violations of fundamental rights.

Keywords: protection, the European Union, human rights, freedoms, institution, principles.

Valorile esențiale pe care se întemeiază Uniunea sunt consacrate în articolul 2 din Tratatul privind Uniunea Europeană [13]. În spiritul Tratatului de la Maastricht, care precizează că Uniunea Europeană se bazează pe principiile libertății, democrației și respectării drepturilor omului și a libertăților fundamentale, precum și al statului de drept, la Consiliul European de la Copenhaga din iunie 1993, s-a stabilit că respectarea drepturilor omului, indiferent de sex, origine etnică, religioasă sau opțiune sexuală să devină o condiție a aderării statului la Uniunea Europeană. Printre obiectivele stabilite de către Uniunea Europeană, Tratatul de la Maastricht prevede întărirea protecției drepturilor și intereselor resortisanților statelor membre prin instituirea unei cetățenii a Uniunii. Astfel, cetățenia europeană, fiind considerată o cetățenie derivată, presupune că toți cetățenii unui stat membru al Uniunii Europene dobândesc și cetățenia europeană.

Cetățenia Uniunii Europene este abordată în Tratatul de Funcționare a Uniunii Europene, partea a doua intitulată „Nediscriminarea și cetățenia Uniunii”. În conformitate cu articolul 18 al Tratatului menționat, orice discriminare pe bază de naționalitate sau cetățenie este strict interzisă. Potrivit prevederilor articolului 20 (ex-articolul 17 TCE) alineatul 2 din Tratat, drepturile cetățenilor europeni sunt următoarele: dreptul de liberă circulație și de ședere pe teritoriul statelor membre; dreptul de a alege și de a fi aleși în Parlamentul European, precum și la alegerile locale în statul membru unde își au reședința, în aceleași condiții ca și resortisanții acestui stat; dreptul de a se bucura, pe teritoriul unei țări terțe în care statul membru al cărui resortisanți sunt, nu este reprezentat, de protecție din partea autorităților diplomatice și consulare ale oricărui stat membru, în aceleași condiții ca și resortisanții acestui stat; dreptul de a adresa petiții Parlamentului European, de a se adresa Ombudsmanului European, precum și dreptul de a se adresa

instituțiilor și organelor consultative ale Uniunii în oricare dintre limbile tratatelor și de a primi răspuns în aceeași limbă [14].

Drepturile fundamentale în Uniunea Europeană includ o gamă largă de libertăți civile, politice, economice și sociale. Acestea acoperă de la drepturile tradiționale, precum libertatea de expresie și protecția vieții private, până la drepturile moderne, cum ar fi protecția datelor personale și dreptul la un mediu sănătos. Totodată, Uniunea Europeană are un rol activ în combaterea discriminării, promovarea egalității de șanse și protecția grupurilor vulnerabile. Interzicerea discriminării și protecția drepturilor fundamentale constituie elemente importante ale ordinii juridice a Uniunii. Parlamentul European se implică la maximum în această problemă și promovează egalitatea în legislația și în politicile Uniunii Europene [1, p. 170].

Pe lângă formele de discriminare care sunt cunoscute în întreaga lume, a apărut un termen nou precum „discriminarea pozitivă”, care este un concept complex și adesea controversat și se referă la măsuri speciale luate pentru a favoriza anumite grupuri sociale dezavantajate, în scopul de a le oferi oportunități egale cu cele ale majorității. În Uniunea Europeană, acest concept este abordat cu prudență și în cadrul unor limite bine definite. Cu alte cuvinte, discriminarea rasială este o „ruptură a egalității”, motivată de o circumstanță preexistentă și destinată să restabilească egalitatea. Chiar dacă aceasta este consacrată în ordinea juridică comunitară, nu este atestată obligația statelor de a recurge la aceste măsuri de discriminări pozitive de a soluționa anumite injustiții sociale [4, p. 217].

Un principiu fundamental al Uniunii Europene este egalitatea între femei și bărbați. Acest principiu presupune garantarea accesului egal la drepturi, oportunități și tratament, indiferent de gen, în toate aspectele vieții sociale, economice și politice. Egalitatea de gen în Uniunea Europeană presupune: accesul egal pe piața muncii, creșterea participării femeilor în funcții de conducere și în politică, combaterea discriminării la angajare și în avansarea profesională, prevenirea și sancționarea violenței împotriva femeilor, inclusiv violența domestică, hărțuirea sexuală și traficul de persoane, promovarea unei educații care să încurajeze egalitatea de șanse între femei și bărbați și creșterea participării femeilor în sectoare dominate de bărbați.

Uniunea Europeană are „obligația de a promova, în toate politicile sale, egalitatea șanselor între bărbat și femeie, acceptându-se principiul „discriminării pozitive” sau măsurilor de afirmare, atunci când unul dintre cele două sexe este vizibil discriminat” [3, p. 20]. Pentru a favoriza egalitatea de gen în sfera profesională, s-au adoptat politici precum: asigurarea unei reprezentări echilibrate a femeilor și bărbaților în cadrul companiilor, acordarea de preferințe femeilor în procesul de recrutare atunci când candidații au aceleași competențe, interzicerea separării profesiilor pe criterii de gen

și majorarea salariilor în sectoarele cu o pondere mai mare de angajate, care, istoric, au fost subevaluate.

În 2010, ținând cont de valoarea principiului egalității de gen în spațiul comunitar, s-a instituit Institutul European pentru Egalitatea de Șanse între Femei și Bărbați [9], care este o agenție descentralizată ce are misiunea de a realiza cercetări independente și a face schimb de bune practici pentru a promova egalitatea de gen și a elimina discriminarea bazată pe gen. Un instrument esențial care măsoară progresele înregistrate în egalitatea de gen în Uniunea Europeană, pe baza unor domenii-cheie precum munca, educația, puterea de decizie, sănătatea și timpul reprezintă indexul egalității de gen. Astfel, în anul 2023 indicele egalității de gen pentru Uniunea Europeană a depășit pentru prima dată 70 de puncte, demonstrând o creștere cu 1,6 puncte comparativ cu anul 2022 [7].

Indubitabil, constatăm că Institutul European pentru Egalitatea de Șanse între Femei și Bărbați joacă un rol central în sprijinirea Uniunii Europene și a statelor membre în atingerea obiectivului de egalitate de gen, contribuind la consolidarea unei Europe în care toți cetățenii, indiferent de gen, au șanse egale de participare și dezvoltare.

Uniunea Europeană, instituțiile ei, precum și fiecare dintre statele membre trebuie să respecte și să protejeze drepturile fundamentale ale omului în realizarea politicilor și programelor sale.

Un aspect important este complementaritatea între Uniunea Europeană și alte structuri internaționale, precum Consiliul European. Prin urmare, toate statele membre ale Uniunii Europene sunt parte a Convenției Europene a Drepturilor Omului (CEDO), garantând astfel un nivel suplimentar de protecție prin Curtea Europeană a Drepturilor Omului de la Strasbourg. În privința drepturilor cetățenilor, Tratatul de la Amsterdam prevede obligația Uniunii de a respecta drepturile fundamentale, în special a celor înscrise în Convenția Europeană pentru Drepturile Omului, adoptată de Consiliul European [5, p. 66]. Pentru prima dată, într-un tratat care modifică și completează tratatele institutive se prevede că statele membre care nu respectă de o manieră gravă și sistematică aceste drepturi pot fi sancționate, chiar ajungându-se până la suspendarea dreptului de vot în plenul Consiliului [2, p. 35].

Cetățenii se pot, de asemenea, adresa Curții Europene a Drepturilor Omului, care are jurisdicție asupra încălcărilor drepturilor civile și politice prevăzute în Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale [1, p. 165].

Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene stabilește toate drepturile personale, civice, politice, economice și sociale de care beneficiază cetățenii Uniunii [6]. Carta completează sistemele naționale, fără însă a le înlocui. În cazul în care drepturile fundamentale ale persoanelor nu sunt

respectate, instanțele naționale trebuie să se pronunțe cu privire la această chestiune. În cazul în care se consideră că un stat membru nu respectă dreptul Uniunii Europene și încalcă drepturile persoanei, Comisia Europeană este instituția care emite un aviz motivat. Așadar, Comisia urmărește interesul public al Uniunii Europene, prin dreptul de a acționa la Curtea de Justiție a Uniunii Europene statele care încalcă prevederile legale unionale [3, p. 208]. Drept exemplu servește procedura de constatare a neîndeplinirii obligației împotriva Ciprului și Maltei lansată de către Comisia Europeană în anul 2020. În acest sens, Comisia Europeană a emis o scrisoare de punere în întârziere cu privire la sistemele lor de acordare a cetățeniei pentru investitori, denumite și „pașapoarte de aur”. Comisia consideră că acordarea cetățeniei naționale și, prin urmare, a cetățeniei Uniunii Europene, în schimbul unei plăți prestabilite sau al unei investiții și fără o legătură reală cu statele membre în cauză nu este compatibilă cu principiul cooperării loiale consacrat la articolul 4 alineatul (3) din Tratatul Uniunii Europene [1, p. 167].

Un rol aparte în protecția drepturilor fundamentale ale omului în Uniunea Europeană îl are Agenția pentru Drepturi Fundamentale. Agenția pentru Drepturile Fundamentale a Uniunii Europene este un organism specializat independent care acoperă întreaga gamă a drepturilor prevăzute în Cartă. Agenția pentru Drepturi Fundamentale sprijină instituțiile și statele membre ale Uniunii Europene în promovarea și protejarea drepturilor fundamentale. Scopul principal al agenției este de a asigura respectarea drepturilor fundamentale ale cetățenilor Uniunii Europene. În asigurarea protecției drepturilor omului în spațiul comunitar, printre cele mai importante atribuții ale Agenției pentru Drepturi Fundamentale sunt următoarele:

- colectarea și analizarea datelor despre situația drepturilor fundamentale în Uniunea Europeană, oferind informații relevante pentru factorii de decizie politică;

- oferirea recomandărilor și rapoartelor care ajută statele membre și instituțiile Uniunii Europene să adopte politici conforme cu standardele în domeniul drepturilor omului;

- evaluarea respectării drepturilor fundamentale în diverse domenii, precum: nediscriminarea, protecția datelor cu caracter personal, accesul la justiție, drepturile copilului etc.;

- promovarea conștientizării drepturilor fundamentale și sprijinirea partenerilor în educația privind drepturile omului;

- colaborarea cu alte organizații internaționale, precum ar fi Consiliul Europei sau Organizația Națiunilor Unite pentru a promova standarde comune în domeniul drepturilor omului.

În sinteză, exemple de activități realizate de către Agenția pentru Drepturi Fundamentale sunt: rapoartele anuale despre situația drepturilor

fundamentale în Uniunea Europeană; cercetări și analize despre discriminare, rasism, egalitate de gen, azil și migrație; evenimentele și inițiativele care promovează o cultură a drepturilor fundamentale în Uniunea Europeană. Prin aceste acțiuni, Agenția pentru Drepturi Fundamentale ajută Uniunea Europeană să-și respecte angajamentul de a fi un spațiu în care drepturile omului sunt garantate și protejate pentru toți cetățenii săi.

Cetățenii europeni, pot, de asemenea, lansa o inițiativă cetățenească europeană, care este un instrument prin care cetățenii Uniunii Europene pot influența direct procesul legislativ al Uniunii Europene [8]. Creată prin Tratatul de la Lisabona, această inițiativă constă în faptul că un milion de cetățeni provenind din cel puțin un sfert din statele membre ale Uniunii Europene pot solicita Comisiei Europene să înainteze o propunere de act legislativ al Uniunii Europene [1, p. 169]. Comisia trebuie să verifice dacă propunerea se referă la o chestiune asupra căreia este autorizată să intervină. Printre exemplele notabile se numără următoarele:

Right2Water (dreptul la apă), prin care cetățenii au solicitat acces universal la apă potabilă și canalizare ca drept fundamental;

Stop Vivisection, cetățenii solicitând interzicerea experimentelor pe animale.

Inițiativa cetățenească europeană contribuie la consolidarea democrației participative în Uniunea Europeană, oferind cetățenilor un mod direct de a influența politicile Uniunii.

În concluzie, Uniunea Europeană a dezvoltat mecanisme pentru a face față provocărilor contemporane legate de respectarea drepturilor fundamentale, precum migrația sau noile tehnologii digitale. Aceste mecanisme asigură nu doar protecția, ci și adaptarea continuă a cadrului legal european la nevoile cetățenilor săi. Actualmente, Uniunea Europeană se poziționează ca un model global pentru protecția drepturilor fundamentale, asigurând un echilibru între suveranitatea statelor membre și protecția indivizilor. Această abordare reflectă angajamentul Uniunii Europene de a construi o societate bazată pe respect reciproc, solidaritate și responsabilitate comună.

Referințe bibliografice

1. Comșa Ana-Maria. *Dreptul Uniunii Europene*. București: Editura Pro Universitaria, 2022, 192 p.

2. Fabian Gyula. *Drept instituțional al Uniunii Europene*. București: Editura Hamangiu, 2018, 536 p.

3. Ispas Gabriel-Liviu, Panc Daniela. *Dreptul instituțional al Uniunii Europene*. București: Editura Hamangiu, 2019, 338 p.

4. Selejan Bianca. *Protecția europeană a drepturilor omului*. București: Editura Hamangiu, 2023, 520 p.

5. Voiculescu Nicolae. *Protecția internațională a drepturilor omului. Note de curs*. Ed. a 2-a. București: Editura Hamangiu, 2016, 202 p.
6. Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene C83/389 din 30 martie 2010.
7. Inițiativa cetățenească europeană. https://citizens-initiative.europa.eu/_ro (accesat la 24.11.2024).
8. Institutul European pentru Egalitatea de Șanse între Femei și Bărbați. <https://eige.europa.eu/about> (accesat la 24.11.2024).
9. Indicele egalității de gen. <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2023> (accesat la 24.11.2024).
10. Tratatul de la Amsterdam de modificare a Tratatului privind Uniunea Europeană, a tratatelor de instituire a Comunităților Europene și a altor acte conexe. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. 340 din 10 noiembrie 1997, p. 1-144.
11. Tratatul de la Nisa de modificare a Tratatului privind Uniunea Europeană, a tratatelor de instituire a Comunităților Europene și a anumitor acte conexe. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. 80 din 10 martie 2001, p. 1-87.
12. Tratatul de la Lisabona de modificare a Tratatului privind Uniunea Europeană și a Tratatului de instituire a Comunității Europene. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. 306 din 17 decembrie 2007, p. 1-271.
13. Tratatul Uniunii Europene. https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0001.02/DOC_1&format=PDF (accesat la 24.11.2024).
14. Tratatul de Funcționare a Uniunii Europene. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A12016E%2FTXT> (accesat la 24.11.2024).